

## **ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ ОСВІТИ ЯК ЧИННИК ЇЇ СТІЙКОСТІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ**

**Гончарова Ольга Сергіївна**

*кандидат історичних наук, доцент,  
доцент кафедри історії України*

*Харківський національний педагогічний університет  
імені Г. С. Сковороди  
м. Харків, Україна*

**Брагіна Тетяна Михайлівна**

*кандидат філософських наук, доцент,  
доцент кафедри народної хореографії та теорії танцю  
Харківська державна академія культури  
м. Харків, Україна*

**Брагін Юрій Анатолійович**

*кандидат культурології, доцент,  
доцент кафедри ЮНЕСКО «Філософія людського спілкування»  
та соціально-гуманітарних дисциплін  
Державний біотехнологічний університет  
м. Харків, Україна*

Повномасштабна війна стала одним із найбільших викликів для української системи освіти за всю історію незалежності України. Руїнування та пошкодження закладів освіти, переміщення значної кількості викладачів та студентів, перебої в роботі інфраструктури, повітряні тривоги, окупація окремих територій та загальна нестабільність безпекового середовища суттєво ускладнили можливість забезпечення традиційної організації освітнього процесу. За таких умов питання стійкості освіти набуло стратегічного державного значення. Одним із найбільш дієвих механізмів підтримання стійкості освіти стала цифрова трансформація.

Поняття «стійкість освіти» доцільно розглядати як здатність освітньої системи зберігати функціональність, доступність і якість освітніх послуг в умовах зовнішніх потрясінь, адаптуватися до нових обставин та відновлювати свою діяльність після кризових ситуацій. У контексті війни йдеться про формування системи, яка може швидко змінювати формати роботи, забезпечувати комунікацію між усіма учасниками освітнього процесу, зберігати освітні результати та

мінімізувати негативний вплив кризових факторів. Саме тому цифрові технології набувають стратегічного значення. Український досвід демонструє, що значна частина цифрової інфраструктури, сформована ще в період пандемії COVID-19, стала основою для підтримки безперервності освіти після початку повномасштабного вторгнення. За даними UNESCO, створена в Україні під час пандемії цифрова освітня платформа була розширена після початку війни у 2022 році, що дозволило 85 % шкіл завершити відповідний навчальний рік [4, р. 44]. Таким чином, інвестиції в цифровізацію, які спочатку розглядалися як відповідь на пандемічну кризу, фактично стали елементом довгострокової кризостійкості системи освіти. Цей приклад свідчить про важливу закономірність: освітня система, яка має розвинені цифрові платформи, електронні ресурси, підготовлених педагогів та налагоджені механізми дистанційної комунікації, здатна швидше адаптуватися до надзвичайних ситуацій.

Отже, системна цифрова трансформація освіти передбачає зміни щонайменше у п'яти взаємопов'язаних сферах. По-перше, це цифрова інфраструктура. Йдеться про стабільний доступ до Інтернету, наявність комп'ютерної техніки та мобільних пристроїв, програмне забезпечення, хмарні сервіси, цифрові платформи та засоби резервного зв'язку. Ще до початку повномасштабного вторгнення українська система освіти мала суттєві інфраструктурні проблеми. У матеріалах Організації економічного співробітництва та розвитку зазначається, що напередодні російського вторгнення приблизно 56 % шкільного комп'ютерного обладнання потребувало оновлення, а до Інтернету були підключені лише близько 72 % закладів освіти [1, р. 31]. Війна значно посилила цю проблему. По-друге, цифрова трансформація передбачає розвиток цифрової компетентності педагогічних працівників. Навіть найсучасніша технологічна інфраструктура не забезпечить підвищення якості освіти, якщо педагог не володіє методиками цифрового навчання, не здатен створювати цифровий освітній контент, організовувати інтерактивну взаємодію, здійснювати формувальне оцінювання, підтримувати мотивацію здобувачів освіти та забезпечувати академічну доброчесність у цифровому середовищі. Щоб подолати ці труднощі, ЮНЕСКО разом із Міністерством освіти і науки України, започаткувала онлайн-підготовку з цифрової педагогіки для українських педагогів, чим скористалося майже 77,4 тис. учителів [3]. По-третє, важливим компонентом є розвиток якісного цифрового освітнього контенту. Перехід від очного до дистанційного формату не повинен означати механічне перенесення підручника або лекції в електронний формат. Цифровий контент має враховувати особливості сприйняття інформації в онлайн-середовищі, забезпечувати інтерактивність, можливість

самостійної роботи та адаптацію до різних рівнів підготовки здобувачів освіти. По-четверте, цифрова трансформація має забезпечувати гнучкість освітніх траєкторій. В умовах війни здобувач освіти може бути змушений змінити місце проживання, заклад освіти або формат навчання. Тому цифрове середовище повинно забезпечувати можливість продовжувати навчання незалежно від фізичного місця перебування. 88 % опитаних респондентів були задоволені організацією освітнього процесу у II семестрі 2023/2024 навчального року [5, с. 52]. Це свідчить про здатність українських закладів освіти адаптуватися до різних форматів роботи. По-п'яте, цифрова трансформація має включати управлінський компонент. Сучасний заклад освіти потребує цифрових систем управління, електронного документообігу, цифрових баз даних, систем аналітики та моніторингу освітніх результатів. Цифрові інструменти дозволяють керівництву швидше отримувати інформацію про стан освітнього процесу, виявляти проблеми та приймати рішення на основі даних.

Важливим аргументом на користь цифрової трансформації є її потенціал щодо зменшення освітніх втрат. Війна призводить до нерегулярного навчання, пропусків занять, вимушеного переміщення дітей та молоді, психологічного виснаження і нерівного доступу до освітніх можливостей [2, р. 2–3]. У цьому контексті цифрові технології можуть виконувати функцію своєрідного «освітнього мосту». Вони дозволяють здобувачеві отримувати доступ до матеріалів, повторювати пропущені теми, виконувати індивідуальні завдання, отримувати зворотний зв'язок та продовжувати навчання навіть у випадку тимчасового припинення очних занять. Водночас цифровізація породжує нові ризики. Одним із найбільш суттєвих є цифрова нерівність. Наявність цифрових ресурсів не означає автоматичної рівності доступу до них. Різні категорії здобувачів освіти мають неоднакові можливості щодо забезпечення технікою, якістю Інтернету, умовами для навчання та цифровою грамотністю [4, р. 30]. Отже, цифрова трансформація має здійснюватися за принципом «цифровізація для всіх», а не лише для технологічно забезпеченої частини суспільства. Ще одним викликом є інформаційна та кібербезпека. Перехід освітніх процесів у цифрове середовище збільшує обсяг даних, які обробляються освітніми установами. Тому захист персональних даних, безпека цифрових платформ, інформаційна гігієна та кіберграмотність мають стати невід'ємними компонентами цифрової компетентності учасників освітнього процесу. Особливої уваги потребує використання штучного інтелекту. Генеративні моделі можуть бути використані для персоналізації навчання, створення адаптивних завдань, підготовки навчальних матеріалів, перекладу та пояснення складного контенту.

Проте їх використання потребує чітких етичних правил, контролю достовірності інформації та збереження принципів академічної доброчесності. Тому штучний інтелект доцільно розглядати не як заміну педагога, а як інструмент розширення його професійних можливостей.

Міжнародний досвід також свідчить, що цифрова освіта має бути складовою довгострокової стратегії, а не тимчасовим антикризовим заходом. Для України цей підхід особливо важливий у контексті європейської інтеграції. На нашу думку, подальша стратегія цифрової трансформації освіти України має ґрунтуватися на кількох взаємопов'язаних принципах: безперервність (цифрові рішення повинні забезпечувати можливість продовження освітнього процесу незалежно від зміни безпекових умов); доступність (цифрові ресурси мають бути доступними для різних соціальних груп, регіонів та категорій здобувачів освіти); людиноцентричність (технології повинні підпорядковуватися освітнім і людським потребам, а не замінювати педагогічну взаємодію); безпека (цифрова трансформація має передбачати захист персональних даних, кібербезпеку та інформаційну грамотність); адаптивність (цифрова освітня система повинна швидко реагувати на зміну зовнішніх умов); інноваційність (цифрова трансформація має створювати простір для використання штучного інтелекту, аналітики даних, адаптивних технологій та інших інновацій); стратегічність (цифровізація має розглядатися не лише як інструмент подолання наслідків війни, а як основа модернізації української освіти в процесі повоєнного відновлення).

Таким чином, цифрова трансформація має розглядатися не як тимчасова відповідь на воєнні виклики, а як стратегічний ресурс збереження та розвитку людського капіталу України. У перспективі вона може стати одним із фундаментів повоєнного відновлення та інтеграції української системи освіти до європейського освітнього простору.

### **Література**

1. Learning during crisis: Insights for Ukraine from across the globe. Paris: OECD, 2024. 45 p. URL: <https://surl.it/clsrba> (Дата звернення 22.08.2026)
2. Recovering lost learning opportunities in Ukraine: Key education policy strategies. OECD Policy Responses on the Impacts of the War in Ukraine. Paris: OECD Publishing, 2023. 26 p. URL: <https://surl.li/xrmgsx> (Дата звернення 23.08.2026)
3. Supporting continuity of learning in Ukraine. UNESCO Global Education Coalition. URL: <https://surl.li/ejlilg> (Дата звернення 21.08.2026)

4. Technology in education: A tool on whose terms? Global Education Monitoring Report 2023. Paris: UNESCO, 2023. 547 p. URL: <https://surl.li/zhvkhn> (Дата звернення 19.08.2026)

5. Заклади фахової передвищої та вищої освіти в умовах воєнного стану: результати I етапу моніторингового дослідження у 2024 році. Київ, 2024. 55 с. URL: <https://surl.li/qjqqxw> (Дата звернення 22.08.2026)

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-651-8-18>

## **САМОРЕГУЛЯЦІЯ ЖІНОК В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: ВПЛИВ ВИМУШЕНОГО ПЕРЕМІЩЕННЯ ТА ЕФЕКТИВНІСТЬ ПСИХОПРОФІЛАКТИЧНОЇ ПРОГРАМИ**

**Горбань Вікторія Анатоліївна**

*здобувачка вищої освіти другого (магістерського) рівня спеціальності  
053 Психологія, кафедра психології та педагогіки,  
Національний університет «Острозька академія»  
м. Острог, Україна*

**Балашов Едуард Михайлович**

*доктор психологічних наук,  
професор кафедри психології та педагогіки,  
Національний університет «Острозька академія»  
м. Острог, Україна*

**Актуальність.** Повномасштабне вторгнення 2022 р. спричинило масове вимушене переміщення: понад 6 мільйонів жінок виїхали за кордон, ще кілька мільйонів стали ВПО. Наявні моделі саморегуляції не описують одночасної дії гендерно-специфічного рольового навантаження, хронічного ресурсного виснаження і дестабілізації ідентичності; умови переміщення – самотійно чи разом із родиною – як самотійна психологічна змінна не верифікувались емпірично [4, с. 98].

**Об'єкт, предмет, мета.** Об'єкт – психологічна саморегуляція діяльності особистості; предмет – її особливості у жінок в умовах воєнного стану. Мета – виявити ці особливості залежно від досвіду переміщення, визначити зв'язок саморегуляції з дистресом і соціальною підтримкою та апробувати авторську психопрофілактичну програму. Н1: рівень саморегуляції залежить від психоемоційного навантаження і соціальної підтримки. Н2: учасниці програми демонструють значущо